

ТАҚРИЗ

ба рисолаи Муродов Парвиз Худойдодович

дар мавзуйи “Хусусиятҳои гидрохимиявии захираҳои оби ҳавзаи дарёи Варзоб” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 25.00.27 – Гидрологияи хушкӣ, захираҳои обӣ, гидрохимия

Гарчанде сарзамини Тоҷикистон дорои захираҳои бузурги обӣ бошад ҳам, масъалаи тақсимоли ратсионалӣ ва, алалхусус истифодаи сарфакорона ва оқилонаи онҳо ба мушкилоти зиёде рубару шудааст. Аз ин ҷода дарёи Варзоб, ки сарфи назар аз нисбатан калон набуданаш, дар таъмин бо оби агломератсияи Душанбе, ки зиёда аз як миллион аҳолиро дар бар мегирад, нақши хосаеро мебозад.

Оби дарёи Варзоб аз доманаҳои ҷанубии қаторкухи Ҳисор сарчашма мегирад, хусусиятҳои алоҳидаи худро дошта, таркиби гидрохимиявии онҳо дар таъмини сифати ошомиданӣ нақши муҳимро мебозад.

Диссертатсияи Муродов П.Х. аз 4 боб иборат буда, рухати адабиёти он 101 номгӯи манбаҳои муҳимро дар бар мегирад. Бобҳои диссертатсия тибқи талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия шуда, боби аввал ба таҳлили вазъи таҳқиқи масъала, боби дуюм ба тавсифи мавод ва усулҳои таҳқиқ бахшида шудаанд. Дар ду боби баъдӣ натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ оварда шудаанд.

Таносуби ҳаҷми бобҳои диссертатсия, мазмуну муҳтавои онҳо мундариҷаи асосии диссертатсияро дар худ таҷассум кардаанд. Расмҳо (26 адад) ва 15 ҷадвал дар шакли возеҳу фаҳмо натиҷаҳои гуногуни раванд ва хусусиятҳои асосии гидрохимиявии обҳои ҳавзаи дарёи Варзобро ифода намудаанд.

Яке аз натиҷаҳои ҷадиди илмӣ унвонҷӯи таҳхисҳои изотопии оби дарёи Варзоб мебошад. Муаллиф 12 намунаи оби ҳавзаи дарёи Варзобро бо анализатори изотопии оби Ricarro L2110-i таҳхис намуда, изотопҳои дейтерий ^{18}O -ро дар онҳо муайян кардааст. Ба сифати эталон диссертант стандарти оби миёнаи укёнусҳо V-SMOW-ро истифода кардааст, ки ин шаҳодати маҳорати касбии ӯст.

Ин гуна таҳхисҳо барои на танҳо таркиби гидрохимиявии обҳоро амик кардан заруранд, балки метавонанд барои ҳалли масъалаҳои гидрогеологӣ, алалхусус муайянкунии манбаи табиӣ пайдоиши обҳо мавриди истифода қарор гиранд. Ин натиҷаҳои таҳхисӣ, ба ақидаи мо, барои ҳулосагирии қиёсӣ бо обҳои дигар ҳавзаҳои ҷумҳурӣ ва берун аз он аҳамияти калони илмӣ доранд.

Муаллиф инчунин таъминоти якҷояи маҷрои табиӣ, захираҳои мавҷудаи об ва истеъмоли бебозгашти обро ҳамчун нишондиҳандаи заминавӣ қарор дода,

бо истифодаи маводи дар ҳавзаи дарёи Варзоб ба дастовардааш натиҷаи муҳими илмӣ гирифта аст.

Ӯ инчунин дар таркиби обҳои дарёи Варзоб як қатор элементҳоеро (As, Ba, Co, Mo, Na, Ni, Sb, Sr, Se ва U), ки метавонанд бештар ба сифати об таъсир расонанд, омӯхта, ба ҳулосае омадааст, ки дар умум онҳо дар ҳолати кунунӣ ба сифати об альон таъсири муассире нарасонидаанд. Муаллиф инчунин муқаррар кардааст, ки танҳо дар раванди нақли селайи об ба самти резишгоҳ микдори металлҳои ҳалшуда афзуда, фарқияти қиматҳои нишондиҳандаҳои ниҳони зарар ба об асосан аз хусусиятҳои геологӣ ва геохимиявии чинсҳои куҳии ҳавзаи дарё алоқамандӣ доранд (саҳ.112).

Ба диссертант имкон ба даст омадааст, ки доир ба хусусиятҳои гидрохимиявии захираҳои оби ҳавзаи дарёи Варзоб, ки солҳои тулонӣ мавриди таҳқиқу омӯзиш қарор дорад, маводу ҷадиду муҳим ба даст оварда, ба як қатор дастовардҳои нави илмӣ ноил гардад.

Фарқияти таҳқиқоти унвонҷуй низ бо масъаласе, ки ӯ ба доираи пажӯиш кашидааст, возеҳ аст:

1. Таҳлил ва арзёбии нишондиҳандаҳои гидрохимиявии оби ҳавзаи дарёи Варзоб.
2. Омӯзиши мушкилоти ноҳиябандии низоми обтаъминкунии шаҳри Душанбе.
3. Таҳлили омории тағйирёбии бисёрсолаи маҷрои дарёи Варзоб ва тақсимои дохилии солони он.
4. Таҳқиқи қонуниятҳои тағйирёбӣ ва тақсимои фазоии маҷрои ҳавзаи дарёи Варзоб.
5. Муайянкунии тағйирёбии эҳтимолии иқлимии маҷрои ҳавзаи дарёи Варзоб
6. Муайян кардани хусусиятҳои изотопии оби ҳавзаи дарёи Варзоб.

Диссертант ба натиҷаҳои мушаххаси илмӣ муваффақ шудааст, ки он аҳамияти калони илмӣ ва амалӣ доранд. Ин пеш аз ҳама, қонуниятҳои тақсимшавии микроэлементҳо дар оби ҳавзаи дарёи Варзоб, тағйирёбии мавсимии нишондиҳандаҳои физикӣ-химиявии об ва таркиби металлҳои дар он ҳалшуда ва инчунин таҳияи усулҳои идоракунии захираҳои обӣ бо мақсади обтаъминкунии мебошад.

Дар натиҷаҳои илмӣ диссертант як қатор тавсияҳо оид ба истифодаи самараноки оби дарёи Варзобро барои татбиқ дар амал пешниҳод намудааст. Ҳулосаи муҳими амалии диссертант ин аст, ки ба ақидаи ӯ дар масъалаи бартараф кардани талафоти об вазифаи такмил додани баҳисобгирӣ, назорат ва таҳлили ҳама намудҳои хароҷоти об бо истифодаи дастгоҳҳои ҷенкунии об аҳамияти муҳим дошта, барои рафъи талафоти об назорати самараноки

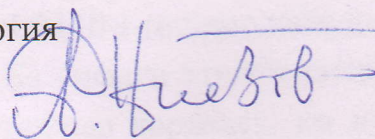
истифодаи оқилонаи он ва таҳияи тадбирҳои сарфаи об дар дохили корхонаҳои таъминоти об, ташкили нозироти идоравии захираҳои об зарур аст.

Ҳамзамон бояд қайд кард, ки дар диссертатсия баъзе камбудихо ба чашм мерасанд. Мисол, дар сах.106 ба қатори 10 металлҳои захролуд (дурусттараш – металлҳои захролудкунанда ё захрнок) полуметаллҳо As ва Sb низ омадаанд, ки шояд ҳатогии тасодуфӣ механикӣ бошад. Дар номгӯи элементҳо низ чунин ҳатогии тасодуфӣ омадааст: ториум ба ҷойи торий (сах.64). Дар амсиласозии сифати об дар дараҷаҳои гуногуни ифлосшавӣ (сах.60-63) якҷанд амсилаҳои маъмул номбар шуда муаллиф дар қатори онҳо мухтасар раванди реаератсияро амсиласозӣ намудааст (сах.63). То андозае маълум аст, реаератсия раванди гардиши дубораи ҳаво бо мақсади афзудани микдори оксигени ҳалшуда буда, бевосита ба мавзӯи таҳқиқшаванди муаллиф алоқамандӣ надорад. Амсиласозӣ амалест мушкилу пурпечӯтоб ва беҳтар мебуд, ки диссертант амсилаи мувофиқтареро интихоб мекард.

Эроди мо ба мухтаво ва мундариҷаи асосии диссертатсия таъсири муассире надошта, танҳо тавсия ва пешниҳод аст.

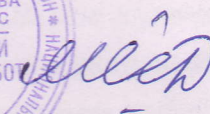
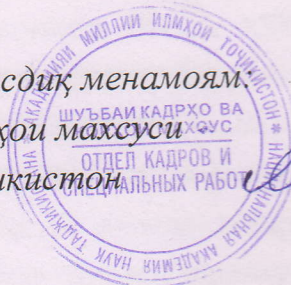
Дар анҷом қайд карданием, ки диссертатсияи Муродов П.Х. дар мавзӯи “Хусусиятҳои гидрохимиявии захираҳои обии ҳавзаи дарёи Варзоб” ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, мавсуф сазовори гирифтани дараҷаи илмии номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 25.00.27 – Гидрологияи хушкӣ, захираҳои обӣ, гидрохимия аст.

Сарҳодими илмӣ
Шӯъбаи география ва зондқунонии
фосилавии Академияи миллии илмҳои
Тоҷикистон, номзади илмҳои геология
ва минералогия, достент

Ниёзов А.С.

Имзои Ниёзов А.С.-ро тасдиқ менамоям.
Мудири Шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Муродова М.